

กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน
เขื่อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

Community Participation Building Process in Headwater Forest and Community Forest
Restoration and Conservation Plan of Srinakarin Dam
Electricity Generating Authority of Thailand

เพชรอำไพ มงคลจิระเดช*

ศุภรณันท์ ดลโสภณ*

สุชาดา กิจเกิดแสง*

พิทักษ์ ศิริวงศ์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและปัญหาอุปสรรคตลอดจนแนวทางการแก้ไขในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน เขื่อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยปรากฏการณ์วิทยา เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารเขื่อนศรีนครินทร์ และพนักงานแผนกประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์เขื่อนศรีนครินทร์ จำนวน 3 คน และผู้แทนจากชุมชนที่อาศัยอยู่รอบเขื่อนศรีนครินทร์จำนวน 5 คน

ผลการวิจัยพบว่า กฟผ. ได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินการตามแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างความสัมพันธ์และการศึกษาชุมชนเพื่อทำแผนที่ทางสังคม 2) การให้ความรู้แก่ชุมชน 3) การวางแผน 4) การดำเนินงานตามแผน 5) การติดตามประเมินผล ปัญหาอุปสรรคในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ทักษะคิดในการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนขาดความตระหนักในประโยชน์ของโครงการ ทักษะคิดและรูปแบบการบริหารงานชุมชนสัมพันธ์และความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ. และการเลือกโครงการเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนของ กฟผ. แนวทางการแก้ไขคือ การหาแนวร่วมที่มีอิทธิพลกับชุมชน การนำบุคคลภายนอกมาให้ความรู้และจัดเวทีเสวนาร่วมกับชุมชน การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของแผนงาน และการลงพื้นที่ด้วยจิตอาสาเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

* นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาประกอบการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี 76120

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี 76120

Abstract

The purposes of this research were to study a community participation building process, problems and solutions of community participation building process in headwater forest and community forest restoration and conservation plan of Srinakarin Dam, Electricity Generating Authority of Thailand (EGAT). This research is a qualitative research. Data collection was based on phenomenology study, documentary research, non-participant observation and in-depth interviews. The key informants were 1 EGAT executive and 2 people in charge of public relation and community relation department of Srinakarin Dam, EGAT and 5 community representatives who lived around Srinakarin Dam.

The results of this research revealed that EGAT allowed community to participate in every single process of headwater forest and community forest restoration and conservation plan which were 1) providing knowledge to community 2) planning 3) execution 4) monitoring and assessing plan. Problems in community participation building process were community's attitudes toward participation, lack of community realization on project benefits, EGAT's attitudes and patterns of community relation and corporate social responsibility works and EGAT project selection to meet the needs of community. Practical solutions to the problems were finding community partners who has the ability to influence the community, bringing third party expert for sharing knowledge and establishing community forum, allowing community to get involved in every process and finally, building good relationship with community continuously by sincere volunteering heart.

บทนำ

ในการมีชีวิตอยู่ของมนุษยชาติ เพื่อแสวงหาการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาตินั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงความจริงที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันคือ ชีตจำกัดของทรัพยากรสมดุลของระบบนิเวศ ความเป็นมาด้านวัฒนธรรมรวมถึงความต้องการของมนุษย์ในอนาคต ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า "อนุรักษ์" (อรุณย์ วงศ์ศรีปาน, 2551) การอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารหมายถึง การใช้ การดูแลรักษาและปรับปรุงฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่สำคัญ ได้แก่ ป่าไม้ ดินและน้ำด้วยวิธีการที่เหมาะสมโดยให้มีการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติแต่น้อยแล้วได้รับประโยชน์คุ้มค่า อีกทั้งยังรวมถึงการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติบางอย่างซึ่งถูกทำลายให้มีคุณภาพดีดั้งเดิมหรือดีขึ้นกว่าเดิมอีกด้วย ถ้าพบว่าบริเวณใดของพื้นที่ต้นน้ำลำธารมีความเสื่อมโทรมเกิดขึ้น จะต้องรีบดำเนินการปรับปรุงและฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมเหล่านั้น ให้คืนสภาพโดยเร็วที่สุดเสมอ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 12, ม.ป.ป.)

จากแนวคิดของการดำเนินธุรกิจโดยรับผิดชอบต่อสังคมเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมในการสร้างธุรกิจให้ยั่งยืน มีแนวคิดในการบริหารจัดการที่ใส่ใจด้านผลกำไร สิ่งแวดล้อมและสังคมไปพร้อมๆ กัน กล่าวคือองค์กรมีความสนใจ ใส่ใจ ที่จะเข้ามามีส่วนในการฟื้นฟู พัฒนาปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้องค์กรต่างหันมาใส่ใจปัญหาดังกล่าวมากขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าองค์กรที่ทำการกิจกรรมด้านความ

รับผิดชอบต่อสังคมนั้นเป็นองค์กรที่มีทัศนวิสัยที่กว้างไกลและใส่ใจชุมชน และสิ่งแวดล้อม (สฤณี อาชวานันทกุล, 2552)

ในการดำเนินงานด้านชุมชนสังคมและสิ่งแวดล้อมเขื่อนศรีนครินทร์ได้ปฏิบัติตามนโยบายและแผนแม่บทของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีการยอมรับของชุมชนและส่งเสริมอาชีพชุมชนแบบมีส่วนร่วมและพึ่งพาตนเองได้จนได้รับรางวัล CSR-DIW Continuous Award ซึ่งมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีการรักษาสีเขียวและพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารด้วยการดำเนินโครงการ “1,120 ฝายถวายสมเด็จพระเจ้า” และโครงการ “600 ฝายเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร” ซึ่งทั้ง 2 โครงการประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับในการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างดี (โรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนศรีนครินทร์, 2555)

จากผลสำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชนรอบโรงไฟฟ้าเขื่อนศรีนครินทร์ รวมถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขในกระบวนการดังกล่าวของโรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนศรีนครินทร์การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ทำให้เขื่อนศรีนครินทร์สามารถยืนหยัดในการผลิตพลังงานไฟฟ้าเพื่อความมั่นคงของประเทศจนถึงวันนี้เป็นระยะเวลา 32 ปีแล้ว โดยสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนอย่างยั่งยืน ดังคำขวัญที่ว่า “ชาวเขื่อน เพื่อนชาวบ้าน พลังน้ำ พลังชุมชน” เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ในการเป็นผู้ผลิตไฟฟ้าด้านพลังงานที่มีสมรรถนะสูง โดยคำนึงถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน เขื่อนศรีนครินทร์ กฟผ.
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน เขื่อนศรีนครินทร์ กฟผ.

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบถึงกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนของ กฟผ. ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อด้านชุมชนสัมพันธ์และความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ. และเป็นแบบอย่างแก่องค์กรอื่น ในการวางแผนพัฒนากลยุทธ์ในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สร้างคุณค่ากับกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์และความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างแท้จริง
2. ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน พร้อมทั้งแนวทางในการแก้ไข โดย กฟผ. สามารถนำไปปรับใช้ในการวางแผนเพื่อรับมือกับปัญหาและเป็นแบบอย่างแก่องค์กรอื่น ในการแก้ไขปัญหาในบริบทของตนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน เชื้อน ศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย โดยใช้แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม แนวคิดชุมชนสัมพันธ์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกรอบในการวิจัย
2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารเชื้อนศรีนครินทร์และพนักงานแผนกประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ เชื้อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และผู้แทนจากชุมชนที่อาศัยอยู่รอบโรงไฟฟ้าพลังน้ำเชื้อนศรีนครินทร์
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการวิจัย คือ เชื้อนศรีนครินทร์ อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี
4. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ สิงหาคม 2556 - กันยายน 2556

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ใช้วิธีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology Study) ซึ่งเป็นวิธีการที่ศึกษาปรากฏการณ์ที่เป็นปรัชญาหรือทัศนต่อภาวะการณ์โดยมุ่งทำความเข้าใจความหมายจากประสบการณ์ที่ผู้แทนองค์กรและผู้แทนจากชุมชนได้ประสบโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารและพนักงานแผนกประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการดำเนินงานในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน เชื้อน ศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยและผู้แทนจากชุมชนที่อาศัยอยู่รอบโรงไฟฟ้าพลังน้ำเชื้อน ศรีนครินทร์
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยข้อมูลที่รวบรวมเป็นข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ของเชื้อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ได้แก่ รายงานประจำปี เอกสารต่างๆ และข้อมูลจากเว็บไซต์หน่วยงาน เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมตามแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน ของเชื้อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
 - 2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารและพนักงานแผนกประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ เชื้อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จำนวน 3 คน ผู้แทนจากชุมชนที่อาศัยอยู่รอบเชื้อนศรีนครินทร์จำนวน 5 คน
 - 2.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้วิจัยสังเกตปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการเสวนาระหว่างตัวแทนจากชุมชน อาสาสมัคร พระสงฆ์ วิทยากรจากหน่วยงานภายนอก และผู้แทนองค์กรจากเชื้อนศรีนครินทร์ กฟผ. ในการวางแผนร่วมกันเพื่อดำเนินงานตามแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชนโดยรอบพื้นที่เชื้อนศรีนครินทร์ โดยสังเกตว่ามีการเสนอความคิดเห็นเพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผล ในแผนอย่างไร และในขั้นตอนใดบ้าง

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) ดังนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือการตรวจสอบยืนยันข้อมูลโดยการตรวจสอบแหล่งข้อมูลในด้านแหล่งเวลา ด้านสถานที่ และด้านบุคคล ว่าข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ หากได้ข้อค้นพบมาเหมือนกันแสดงว่าข้อมูลมีความถูกต้อง
2. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต ควบคุมกับการสัมภาษณ์ และการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร แล้วนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบยืนยัน
3. การตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) ตรวจสอบการใช้ทฤษฎีที่หลากหลาย ว่าข้อมูลที่ได้มาเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าพบว่าไม่ว่าจะนำทฤษฎีใดมาใช้ หากได้ข้อค้นพบที่เหมือนกันแสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) คือ ความมุ่งมั่นอย่างต่อเนื่องขององค์กรต่อการปฏิบัติตามพันธะสัญญาในการดำเนินธุรกิจอย่างมีจริยธรรม เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจพร้อมไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพนักงานและครอบครัว ตลอดจนชุมชนและสังคมในวงกว้าง (World Business Council on Sustainable Development, 2013) ซึ่งปัจจุบันมีแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานสากลตาม ISO 26000 ครอบคลุมในเรื่อง การกำกับดูแลองค์กร สิทธิมนุษยชนและการปฏิบัติต่อแรงงาน สิ่งแวดล้อม การปฏิบัติที่เป็นธรรม ประเด็นด้านผู้บริโภค และการมีส่วนร่วมในชุมชนและการพัฒนาชุมชน (International Organization for Standardization, 2010)

2. แนวคิดเรื่องชุมชนสัมพันธ์ (Community Relation) หมายถึง การติดต่อสื่อสารของหน่วยงานกับกลุ่ม องค์กร หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อยู่ใกล้เคียงและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน โดยมุ่งสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างองค์กรและชุมชนหรือประชาชน นั่นคือการดำรงอยู่ได้ขององค์กรต้องอาศัยการสนับสนุนจากประชาชน โดยองค์กรสามารถตอบสนองชุมชนได้โดยการจ้างงาน ด้านการศึกษา สาธารณสุข กีฬา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ทั้งนี้ผลที่ได้รับจากกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์มีทั้งต่อตัวองค์กร ประชาชนทั่วไปและสังคม (ศิริภรณ์ สะละ, 2554)

3. แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผลในทุกขั้นตอน โดยกิจกรรมใดก็ตามควรเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นโครงการ ถือเป็นแนวคิดหนึ่งของการพัฒนาชุมชนซึ่งจะประสบผลสำเร็จได้ต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว (สนธยา พลศรี, 2547; มนัส สุวรรณ, 2549) สามารถแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็น 5 ระดับ ดังนี้ 1) การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม 2) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจ เช่น การจัดเวทีสาธารณะ เป็นต้น 3) การเกี่ยวข้อง โดยให้ประชาชนร่วมเสนอแนะ

ทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ 4) ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนร่วมกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง 5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2549)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีการศึกษาความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่าความรับผิดชอบต่อสังคม คือ งานที่เกี่ยวข้องในการสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อความต้องการและเป้าหมายของสังคมโดยการเล็งเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นและกระตุ้นให้คนในสังคมตระหนักถึงปัญหาและร่วมกันสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกต่อสังคม (ชมพูนุท เกี่ยวกิ่งแก้ว, ชลลดา ศุภการวิศิษฐ์, และวรรณพร เรืองโสภณ, 2556) การตระหนักในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีหน้าที่รับผิดชอบต่อในการช่วยเหลือสังคมและพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่องตลอดจนการคืนกำไรสู่สังคมด้วยความจริงใจ (จิตุพร จุ้ยใจงาม และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2556) นอกจากนี้มีการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนา กรณีศึกษาเขตทวีวัฒนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่าระดับการมีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมดำเนินงาน การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมตรวจสอบอยู่ในระดับมาก และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมด้านสังคม คือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และระยะเวลาพักอาศัยในชุมชน (พระไพฑูรย์ อารัมภรัตน์, 2556)

ผลการศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารเขื่อนศรีนครินทร์และพนักงานแผนกประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ เขื่อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชนเขื่อนศรีนครินทร์ กฟผ. ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ดังนี้

จากแนวคิดของผู้อำนวยการเขื่อนศรีนครินทร์ นายบุญอินทร์ ชื่นชวลิต นำมาซึ่งนโยบายและแนวทางปฏิบัติในงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชนสัมพันธ์ โดยจัดให้มีการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลภูมิสังคมและจัดเวทีประชาคมร่วมกับชุมชน เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่า ประโยชน์ของการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และจากความร่วมมือของชุมชนทำให้ทราบว่า ปัจจุบันพื้นที่ป่าต้นน้ำเกิดความเสื่อมโทรมเนื่องจากไฟป่า การตัดไม้ทำลายป่า การบุกรุกพื้นที่ป่า และเผาป่าเพื่อนำดินมาทำการเกษตร หรือทำไร่เลื่อนลอย เป็นผลให้ชุมชนได้รับผลกระทบจากความแห้งแล้ง ดินเสื่อมคุณภาพ และการพังทลายของหน้าดินในช่วงฤดูฝน แนวคิดการแก้ปัญหาาร่วมกันจึงเกิดขึ้นโดยมีเขื่อนศรีนครินทร์เป็นศูนย์กลางในการวางแผนการทำงาน ประสานงาน จัดเวทีเสวนา และประเมินผลร่วมกัน

ภาพที่ 1 แบบจำลองขั้นตอนในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชนเขื่อนศรีนครินทร์ กฟผ.

จากแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มาเป็นทฤษฎีพัฒนาและฟื้นฟูป่า โดยการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดด้วยการสร้างแนวป้องกันไฟป่า ด้วยวิธีการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อปิดกั้นร่องน้ำหรือลำธารขนาดเล็กเป็นระยะๆ ให้เก็บกักน้ำ และตะกอนดินไว้บางส่วนเพื่อให้น้ำที่เก็บไว้ซึมเข้าไปสะสมไว้ในดิน ทำให้ความชุ่มชื้นแผ่ขยายเข้าไปกลายเป็นป่าเปียก อาศัยหลักการทรงงานของพระสมเด็จเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชคือ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” จึงก่อให้เกิดแนวปฏิบัติในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนของเขื่อนศรีนครินทร์ตามแบบจำลองภาพที่ 1

ขั้นตอนในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชนเขื่อนศรีนครินทร์ กฟผ.

ในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน เขื่อนศรีนครินทร์ กฟผ. ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงปัญหาของชุมชน และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อทำแผนที่ทางสังคม โดยการลงไปสำรวจชุมชน พบปะ พูดคุย ร่วมจัดเวทีประชาคมเพื่อหาข้อมูลต่างๆ ในชุมชน ได้แก่ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ทำให้ทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง ตัวอย่างการศึกษาและการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เช่น การลงพื้นที่เพื่อทำแผนที่ทางสังคมในหมู่บ้านเขาเหล็ก และหมู่บ้านห้วยกระสังข์ โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เพื่อหาข้อมูลประวัติความเป็นมา ประชากร วัฒนธรรม ประเพณี และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน และจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เช่น การแสดง “รำตง” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชนชาวกะเหรี่ยงที่ยังคงอนุรักษ์ไว้อย่างดี เป็นต้น

2. การให้ความรู้แก่ชุมชน เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนในระดับต่ำที่สุดแต่มีความสำคัญที่สุด เนื่องจากการให้ความรู้แก่ชุมชนได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมต่างๆ ทั้งการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับชุมชน นำข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษามาระดับการรับรู้ของชุมชน โดยเชื่อนครินทร์ ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชนและการฟื้นฟูป่าชุมชน เช่น การสร้างฝายชะลอน้ำ เป็นต้น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ กระตุ้นการมีส่วนร่วม ตลอดจนถ่ายทอดประสบการณ์ทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวของพื้นที่อื่นๆ ที่ประสบปัญหาที่คล้ายคลึงกันทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักและเกิดความรู้สึกร่วมกันมีส่วนร่วม ตัวอย่างการให้ความรู้แก่ชุมชน เช่น วันที่ 16 มกราคม 2556 มีการอบรมทฤษฎีเรื่องการป้องกันและการดับไฟป่า ณ อาคารเคียงธารา เชื่อนครินทร์ และ ในวันที่ 12 กันยายน 2556 มีการบรรยายเรื่องป่าชุมชน ป่าสะมะแกโดย อ.ภาณุพงศ์ นามวงศ์ เป็นต้น

3. การวางแผน เป็นขั้นตอนการวางแผนร่วมกันระหว่าง กฟผ.และชุมชน ซึ่งอยู่ในรูปแบบของการร่วมเสวนา จัดเวทีประชาคม หรือการลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกับชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมกันคิดและวางแผน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชุมชนว่าข้อมูล ความคิดเห็นและความต้องการของชุมชน ได้ถูกนำไปดำเนินการ ตัวอย่างการวางแผนร่วมกัน เช่น วันที่ 25 ธันวาคม 2555 มีการจัดเวทีประชาคมเพื่อจัดทำแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร ณ โรงเรียนศรีสวัสดิ์พิทยาคม ต.ท่ากระดาน อ.ศรีสวัสดิ์ ซึ่งเป็นการวางแผนร่วมกันระหว่าง กฟผ. และชุมชน โดย กฟผ.จัดทำแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี ตั้งแต่ปี 2555-2559 ระยะเวลา 5 ปี ครอบคลุมพื้นที่ รวม 1 เทศบาล และ 6 ตำบล ได้แก่ ต.แม่กระบุง ต.ท่ากระดาน ต.หนองเป็ด ต.ด่านแม่ฉลวย ต.นาสวน และ ต.เขาโจด

4. การดำเนินงานตามแผน ในระยะเริ่มแรกที่ชุมชนยังไม่ให้ความร่วมมือมากนัก กฟผ. ต้องลงมือทำเอง ในขณะเดียวกัน กฟผ. ได้เริ่มสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทีละน้อย เมื่อเวลาผ่านไปเกิดประโยชน์เชิงประจักษ์ ทำให้การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดประสิทธิผลมากขึ้น ชุมชนเริ่มมีบทบาทในการวางแผนและลงมือทำด้วยตนเอง กฟผ. จึงมีหน้าที่สนับสนุนทรัพยากรและอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ กล่าวคือ กฟผ. ให้การสนับสนุนด้านค่าใช้จ่ายและเขียนโครงการจากแนวคิดของชุมชน เพื่อกระตุ้นและพัฒนาศักยภาพของชุมชน ซึ่งบางโครงการนั้นไม่ได้ตอบสนองการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพียงอย่างเดียว ยังเป็นการพัฒนาวิถีชีวิตตามแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงแบบยั่งยืน เช่นการปลูกหน่อไม้ฝรั่ง เพื่อพัฒนาอาชีพให้แก่ชุมชน เป็นต้น ตัวอย่างของการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น วันที่ 9 มกราคม 2556 กฟผ. และชุมชน หมู่ 5 บ้านปลายดินสอ ต.แม่กระบุง อ.ศรีสวัสดิ์ ร่วมกันลงพื้นที่สร้างฝายชะลอน้ำเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ทำการเกษตร เป็นต้น

5. การติดตามประเมินผล เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงาน ที่ดำเนินการตามแผนเพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหาโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกหน่วยงานมาช่วยประเมินผล เสนอแนะ ปรับปรุงวิธีการดำเนินงาน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย เช่น การแนะนำให้ผู้นำท้องถิ่นหรือชาวบ้านเข้าไปตรวจติดตามการดำเนินงาน การตรวจฝาย รวมไปถึงการซ่อมบำรุงฝาย เพื่อให้ยังสามารถมีประสิทธิผลที่ดีในการกักเก็บน้ำ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของธรรมชาติและเป็นต้นน้ำ กฟผ. ได้เข้าไปมีส่วนร่วมลงพื้นที่กับผู้นำชุมชนเพื่อตรวจสอบฝายชะลอน้ำและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมตามโครงการสร้างฝายในหลายพื้นที่ เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ บ้านท่าสนุ่นบ้านทุ่งนา บ้านเขาเหล็ก พื้นที่ในเทศบาลตำบลเอราวัณ และพื้นที่ภายในเชื่อนครินทร์ เป็นต้น นอกจากนี้ กฟผ. ได้จัดทำรายงานพร้อมทั้งประเมินผลและสำรวจความพึงพอใจต่อการดำเนินงานตามแผน

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน เขื่อนศรีนครินทร์ กฟผ.

จากการสัมภาษณ์ผู้แทนองค์กรและผู้แทนจากชุมชนพบว่ากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน เขื่อนศรีนครินทร์ กฟผ. ที่ผ่านมามีส่วนมากพบปัญหาอุปสรรคในระยะเริ่มแรก ซึ่งสามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคประการสำคัญพร้อมทั้งแนวทางการแก้ไขไว้ 4 ข้อ คือ

1. ทักษะคิดในการมีส่วนร่วมของชุมชน

กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนของเขื่อนศรีนครินทร์ในระยะเริ่มแรก พบว่าชุมชนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร บางครั้งเกิดการต่อต้านจากผู้นำชุมชน เนื่องจากชุมชนมีทัศนคติว่าหน้าที่ในการฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร และป่าชุมชน รวมถึงการดูแลรับผิดชอบความเป็นอยู่ของชุมชนนั้นไม่ใช่หน้าที่ของตน แต่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) นอกจากนี้การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ชุมชนสูญเสียรายได้จากการประกอบอาชีพ แนวทางการแก้ไขคือ การหาแนวร่วมโดยเน้นที่ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่มีอิทธิพลกับชุมชนที่มีความเข้าใจ ตระหนักในความสำคัญของโครงการและเต็มใจมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสื่อกลางในการชักนำชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ โดยอาจนำผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานชุมชนอื่นที่ประสบความสำเร็จแล้วในโครงการที่คล้ายกัน ซึ่งเป็นกระบวนการเหล่านี้ต้องใช้เวลาและต้องทำอย่างต่อเนื่อง

2. ชุมชนขาดความตระหนักในประโยชน์ของโครงการ

เนื่องจากการดำเนินงานตามแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร และป่าชุมชน เช่น โครงการสร้างฝายชะลอน้ำ ต้องใช้เวลานานจึงจะเห็นผล การที่ชุมชนลงมือทำโดยยังไม่เห็นผลในระยะสั้น จึงไม่เป็นการจูงใจ ซึ่ง กฟผ. ต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการสร้างความรู้ความเข้าใจ และต้องลงมือทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลในเชิงประจักษ์แก่ชุมชน นอกจากนี้พบว่าชุมชนมีความเชื่อบางอย่างที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน เช่น การสร้างฝายเป็นการกั้นทางพญานาค เป็นต้น แนวทางการแก้ไข คือ การนำบุคคลภายนอกที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ มาให้ความรู้และจัดเวทีเสวนาร่วมกับชาวบ้าน ชุมชนจะมีความเชื่อถือบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คนของ กฟผ. มากกว่าเนื่องจากไม่ใช่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3. ทักษะคิดและรูปแบบการบริหารงานชุมชนสัมพันธ์และความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ. เขื่อนศรีนครินทร์

งานด้านชุมชนสัมพันธ์และความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบการให้สิ่งของหรือการบริจาคเพื่อการกุศลและการอาสาช่วยเหลือชุมชนเพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากการฟื้นฟูอนุรักษ์ป่า เช่น การทำฝายชะลอน้ำนั้นต้องเป็นการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดกับป่าและลำห้วย เพื่อการดูแลรักษาอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมพื้นที่ป่าซึ่งมีอาณาเขตกว้างใหญ่ ซึ่งหากปล่อยให้เจ้าหน้าที่ของ กฟผ. เพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถทำให้โครงการประสบความสำเร็จได้ แนวทางการแก้ไขคือ กฟผ. ต้องใช้เวลาลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างจริงจัง ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาและความสม่ำเสมอ และที่สำคัญที่สุดต้องทำด้วยจิตอาสาในการช่วยเหลืออย่างแท้จริง

4. การเลือกโครงการเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนของ กฟผ.

ในการดำเนินการตามแผนแม่บทความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมของสายงาน รองผู้ว่าการผลิตไฟฟ้าซึ่งมีเป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์สูงสุดคือโรงไฟฟ้าได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากชุมชนรอบ

โรงไฟฟ้านั้น ต้องมีการเลือกโครงการที่เหมาะสมและสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างยั่งยืน สำหรับการดำเนินการตามแผนของเขื่อนศรีนครินทร์ในระยะเริ่มแรกนั้น การเลือกโครงการเกิดจากการที่ กฟผ. คิดและวางแผนฝ่ายเดียว ไม่ได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ก่อให้เกิดผลคือไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือและการยอมรับจากชุมชนเท่าที่ควร ทางเขื่อนศรีนครินทร์จึงมีแนวคิดการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอน โดยเริ่มจากการศึกษาชุมชน การทำแผนที่ทางสังคมโดยร่วมจัดเวทีประชาคมเน้นการรับข้อมูลและพูดคุยกับชุมชนโดยตรง เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง ตลอดจนให้ชุมชนร่วมวางแผน คิดโครงการ ลงมือทำ และร่วมประเมินผลโครงการ

ปัจจัยสำคัญในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง 5 ประการคือ การมีทัศนคติที่ตนเองและร่วมมือกันการเรียนรู้และพัฒนาผ่านการปฏิบัติร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย การมีกลไกสนับสนุนที่เหมาะสม และการมีนโยบายที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชนเขื่อนศรีนครินทร์ กฟผ. ผลการวิจัยพบว่า กฟผ. ได้สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์และการศึกษาชุมชนเพื่อทำแผนที่ทางสังคม การให้ความรู้แก่ชุมชน การวางแผน การดำเนินงานตามแผน การติดตามประเมินผล สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและหลักการพัฒนาชุมชนของ สนธยา พลศรี (2547) และมนัส สุวรรณ (2549) เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นโครงการ การพัฒนาชุมชนจะประสบผลสำเร็จได้ต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชน ทำให้เกิดประสิทธิผลทั้งด้านนามธรรม คือ ชุมชนมีทัศนคติและความสัมพันธ์อันดีกับ กฟผ. ด้านรูปธรรม คือป่าต้นน้ำและป่าชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้นและเป็นแหล่งทรัพยากรทั้งของชุมชนและ กฟผ. ทุกฝ่ายจึงควรร่วมกันอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำเพื่อความยั่งยืนด้านทรัพยากร ซึ่งการจัดทำแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชนของเขื่อนศรีนครินทร์นั้น สอดคล้องกับแนวคิดของความรับผิดชอบต่อสังคมของ World Business Council on Sustainable Development (2013) และ International Organization for Standardization: ISO (2010) ที่กล่าวว่าองค์กรต้องดำเนินธุรกิจอย่างมีจริยธรรม และต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนและสังคมในวงกว้าง ซึ่งรวมถึงเรื่องสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในชุมชนและการพัฒนาชุมชนด้วย

นอกจากนี้ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน เขื่อนศรีนครินทร์ กฟผ. คือ ทัศนคติในการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนขาดความตระหนักในประโยชน์ของโครงการ ทัศนคติและรูปแบบการบริหารงานชุมชนสัมพันธ์และความรับผิดชอบต่อสังคมของ กฟผ. และการเลือกโครงการเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนของ กฟผ. แนวทางการแก้ไข คือ การหาแนวร่วมที่มีอิทธิพลกับชุมชน การนำบุคคลภายนอกมาให้ความรู้และจัดเวทีเสวนาร่วมกับชุมชน การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของแผนงาน และการลงพื้นที่ด้วย จิตอาสาเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าแนวทางการแก้ปัญหานี้สอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนสัมพันธ์ของ ศิริภรณ์ สะละ (2554) และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนาชุมชนของ สนธยา พลศรี

(2547) มนัส สุวรรณ (2549) และ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (2549) ที่ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างจริงจัง เน้นการรับข้อมูลและพูดคุยกับชุมชนโดยตรง เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาและความสม่ำเสมอ และที่สำคัญที่สุดต้องทำด้วยจิตอาสาในการช่วยเหลือชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะเกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืนก็ต่อเมื่อ ชุมชนมีความเต็มใจ เข้าใจและตระหนักในการสร้างประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้น กฟผ. ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน โดยสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อให้การดูแลรักษาป่าอยู่ยั่งยืนนานสืบไป เกิดประโยชน์แก่ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

2. จากการวิจัยพบว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้เกิดผลสำเร็จนั้นต้องใช้เวลา ความต่อเนื่องและความจริงจัง ดังเช่น การสร้างมิตรภาพที่ยั่งยืน ดังนั้น กฟผ. ควรส่งเสริมวิธีปฏิบัติงานด้านชุมชนสัมพันธ์อย่างถูกต้อง โดยเลือกพนักงานที่มีจิตอาสาช่วยเหลือชุมชนอย่างแท้จริง และปลูกฝังพนักงานทุกคนให้ตระหนักว่าการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นต้องใช้เวลาและต้องมีความต่อเนื่อง ซึ่งหากทำได้สำเร็จจะเกิดผลลัพธ์ที่ไม่อาจซื้อได้ด้วยเงิน นั่นคือชุมชนให้ความร่วมมืออย่างเต็มใจ ลดความเสี่ยงในการดำเนินงาน และนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือการยอมรับจากชุมชนและสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชนเขื่อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลด้านการดำเนินงานของ กฟผ. ดังนั้นในการศึกษาการวิจัยครั้งต่อไปจึงขอเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อ กฟผ. คือกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินงานของ กฟผ. โดยตรง ทั้งนี้เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลการศึกษาในครั้งนี้ว่ามีว่าความสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อไป

2. ศึกษาการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในองค์กรอื่น เช่น หน่วยงานราชการ หรือองค์กรเอกชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- คำนวน ขำสุวรรณ. (2556). ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านท่าสนุ่น ต.ด่านแม่แฉลบ อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 12 กันยายน.
- จตุพร จุ้ยใจงาม และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2556). “การให้ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์ การดำเนินการด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม บริษัท ดีเอสแอล (ประเทศไทย).” วารสารวิชาการ Veridian E-Journal 6, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 411-425.
- ชมพูนุท เกียวกิ่งแก้ว, ชลลดา ศุภการวิศิษฐ์, และวรรณพร เรื่องโสภณ. (2556). “การให้ความหมาย ที่มาของ ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของมูลนิธิอาสาสมัคร เพื่อสังคม (มอส.).” วารสารวิชาการ Veridian E-Journal 6, 3 (กันยายน-ธันวาคม): 413-430.
- ชัยวัฒน์ มานะพันธุ์พงศ์. (2556). วิศวกรรมระดับ 11 สังกัดส่วนกลางเขื่อนศรีนครินทร์ กฟผ. สัมภาษณ์, 12 กันยายน.
- นางจำเริญ วรรณากาญจน์. (2556). ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านด่านแม่แฉลบ ต.ด่านแม่แฉลบ อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 12 กันยายน.
- บุญเทอด พัทธกัศิรี. (2556). ชาวบ้านเชื้อสายกะเหรี่ยง ต.นาสวน อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 12 กันยายน.
- พระไพฑูรย์ อารัมภรัตน์. (2556). “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนา กรณีศึกษา เขตทวีวัฒนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร.” วารสารวิชาการ Veridian E-Journal 6, 1 (มกราคม-เมษายน): 457-478.
- พิมพ์ญาดา ไกรกิจราษฎร์. (2556). พนักงานวิชาชีพระดับ 5 แผนกประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ เขื่อนศรีนครินทร์ กฟผ. สัมภาษณ์, 12 กันยายน.
- มนัส สุวรรณ. (2549). **การจัดการสิ่งแวดล้อม: หลักการและแนวคิด**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- รินนา ประเสริฐสุข. (2556). พนักงานวิชาชีพระดับ 7 แผนกประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ เขื่อนศรี กฟผ. สัมภาษณ์, 12 กันยายน.
- โรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2555). “รายงานประจำปี 2555.” มกราคม.
- ศิริภรณ์ สะละ. (2554). “การจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งมลภาวะทางเสียงของ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิเทศศาสตร์ สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สนธยา พลศรี. (2547). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สฤณี อาชวานันทกุล. (2552). **Triple Bottom Line แนวคิด ประโยชน์ และเครื่องมือในการประเมิน**. เข้าถึงเมื่อ 11 กันยายน 2556. เข้าถึงได้จาก <http://www.fringer.org/wp-content/writings/triple-bottom-line.pdf>

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 12. (ม.ป.ป.).**วิธีการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร**. เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน

2556. เข้าถึงได้จาก http://guru.sanook.com/enc_preview.php?id=2852

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2549). “การมีส่วนร่วมของประชาชน.” เอกสารแจกประกอบการ

ประชุม กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 20 กันยายน.

สุขสันต์ นามวงศ์. (2556). พระสงฆ์วัดถ้ำผาพิรุณ ต. นาสวน อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 12

กันยายน.

อรุณีย์ วงษ์ศรีปาน. (2551). **การอนุรักษ์ป่าไม้**. เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2556. เข้าถึงได้จาก

http://www.thaigoodview.com/library/teachershow/nakhonsithamrat/arunee_w/cheevit/sec05p05.html

อำนาจ ทัดสวน. (2556). ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีสวัสดิ์พิทยาคม อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 12

กันยายน.

ภาษาต่างประเทศ

International Organization for Standardization. (2010). **ISO 26000 - Social responsibility**.

Accessed September 22. Available from

<http://www.iso.org/iso/home/standards/iso26000.htm>

World Business Council on Sustainable Development. (2013). **The WBCSD's definition of**

CSR. Accessed September 22. Available from <http://www.wbcsd.org/work-program/business-role/previous-work/corporate-social-responsibility.aspx>